

УДК 338.242.4:663.63

**УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

***С.А. Стасіневич, кандидат економічних наук
С.В. Волошин, магістр***

Розглянуто актуальність та доцільність удосконалення Закону України “Про ціни і ціноутворення”, представлені результати аналізу його нової редакції, наведено класифікацію методів державного регулювання ціноутворення та приклади законодавчого забезпечення ціноутворення на аграрному ринку країни.

Законодавство, ціна, ціноутворення, державне регулювання, ринок

Законодавче регулювання економіки як одна з функцій держави існує з моменту виникнення самої держави.

Нині законодавство України про ціни і ціноутворення ґрунтується на Конституції України та складається з Господарського кодексу України, Податкового кодексу України, законів України “Про ціни і ціноутворення”, “Про захист економічної конкуренції” та ряд інших законодавчих і нормативно-правових актів.

Закон України “Про ціни і ціноутворення” у першій редакції було прийнято в 1990 році і він залишався майже незмінним до середини 2012 р. Таким чином, прописані в законі механізми реалізації цінової політики держави було сформовано понад 20 років тому – на початковому етапі реформування вітчизняної економіки України як самостійної держави та започаткування переходу від адміністративно-централізованих до ринкових методів господарювання, а тому вони не відповідають сучасним вимогам соціально-економічного розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ціноутворення, в тому числі законодавчого забезпечення цього процесу в Україні, а також зарубіжний досвід вивчали та продовжують досліджувати багато відомих українських вчених, зокрема О. Шпичак, Ю. Тормос, Л. Шкварчук [1, 2]. Проте питання ціноутворення настільки постійно злободенні, що потребують неперервного продовження досліджень.

Мета дослідження – висвітлення основних напрямів удосконалення Закону України “Про ціни і ціноутворення” та пов’язаних законодавчих актів у сфері регулювання ціноутворення на агропродовольчу продукцію.

Виклад основного матеріалу. Актуальність та доцільність удосконалення Закону “Про ціни і ціноутворення” зумовлена рядом факторів. Невідповідність спостерігалася починаючи з понятійного апарату, що обслуговує процес ціноутворення за різними аспектами: на всіх етапах формування цін, їх застосування та державного регулювання. Відсутність законодавчого визначення багатьох термінів, що стосувалися питань ціноутворення, призводила до неоднозначного розуміння окремих положень Закону та неефективного використання його норм на практиці.

Виникали ситуації, коли положення цього Закону, всупереч нормам Господарського кодексу України, застосовувалися не до всіх суб’єктів господарювання. Зокрема, сфера застосування старого Закону України “Про ціни і ціноутворення” не поширювалася на фізичних осіб – підприємців. Водночас, їх діяльність на окремих ринках займає значний сегмент економіки і значно впливає на цінову ситуацію на споживчому ринку. Так, згідно з даними офіційної статистики, частка фізичних осіб – підприємців, які займаються реалізацією продуктів харчування становить: у західних регіонах – 80–90 % від загальної кількості суб’єктів господарювання, в інших регіонах – близько 60 %. Відсутність державного регулювання цін у цьому секторі економіки сприяла зловживанню під час збуту продукції, ро-

звітку спекулятивних проявів, неоправданому зростанню кількості посередників, нераціональному перепродуванню та тіньовому обігу товарів, у першу чергу, на ринках продовольства.

Закон України "Про ціни і ціноутворення" в редакції 1990 року передбачав лише окремі (загальні) положення ціноутворення, організації контролю за їх дотриманням. Цим Законом було недостатньо врегульовані повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері встановлення і застосування цін, процедури прийняття відповідних управлінських рішень, що не повною мірою забезпечували реалізацію цінової політики держави, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, стабільності оптових і роздрібних цін.

Продовження внесення змін до існуючої редакції закону було не зовсім виправданим шляхом, оскільки по суті призводило до нової редакції законодавчого акту. Закон України "Про ціни і ціноутворення" в новій редакції прийнятий 21 червня 2012 р. за № 5007-VI.

Прийняття нової редакції закону дозволило вирішити нагальні завдання удосконалення норм чинного законодавства щодо ціноутворення, забезпечення ефективного використання на практиці норм законодавства з питань ціноутворення за рахунок визначення оновленої термінології на вимогу реального стану процесів, врегулювання відносин між суб'єктами господарювання та контролюючими органами. В результаті має бути забезпечений прозорий механізм ціноутворення, нагляду та контролю за дотриманням законодавства з питань ціноутворення, однозначний підхід при здійсненні регулювання цін та його відповідності ринковим умовам.

Дія цього Закону поширюється на відносини, що виникають у процесі формування, встановлення та застосування цін Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та всіма суб'єктами господарювання, які провадять діяльність на території України, а також здійснення державного контролю (нагляду) та спостереження у сфері ціноутворення.

Основним принципом ціноутворення в ринкових умовах є вільне формування ціни з елементами державного регулювання. Ступінь, форми, методи та масштаби державного втручання в ціноутворення залежать від стану економічного розвитку країни, інтенсивності інфляційних процесів, ступеня монополізації та конкуренції, питомої ваги державного сектору та інших чинників. Способи державного регулювання ціноутворення (практично розміру цін) можна класифікувати за різними факторами (рис.1).

Законом України "Про ціни і ціноутворення", прийнятим у 1990 році, було передбачено такі види цін стосовно міри впливу держави на їх рівень: вільні, державні фіксовані та регульовані ціни. Його редакція 2012 року як окремі види цін називає вільні та державні регульовані ціни (Стаття 10. Види цін). Вважаємо щонайменше некоректним введений термін

"державні регульовані ціни" ("ціни запроваджуються на товари, які значно впливають на загальний рівень і динаміку цін, мають істотну соціальну значущість, а також на товари, що виробляються суб'єктами, які займають монопольне (домінуюче) становище на ринку") [3].

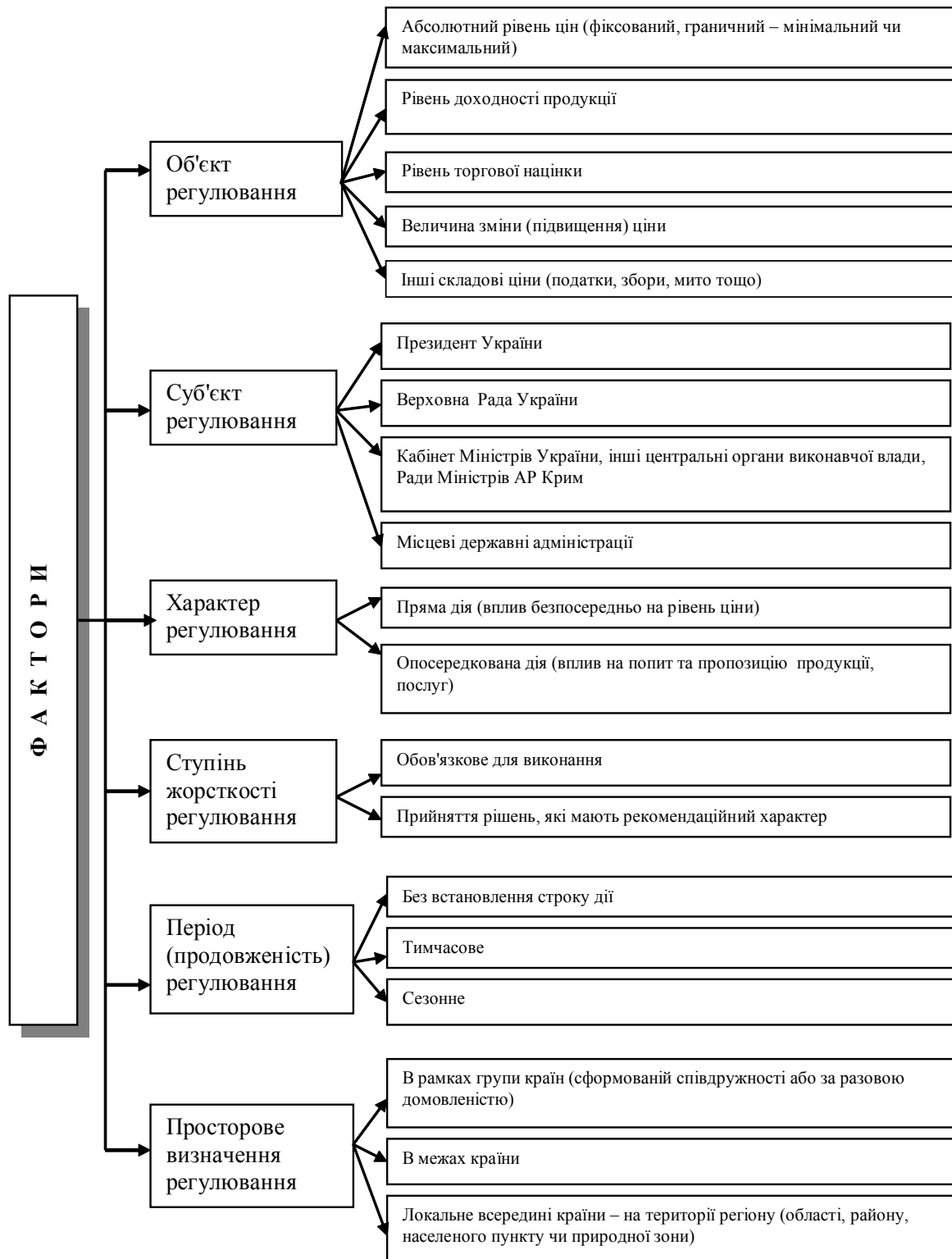

Рис.1. Класифікація методів державного регулювання ціноутворення

На нашу думку, слід розрізняти поняття "державні" і "регульовані" ціни: державні ціни розглядати як ціни, розмір яких встановлюється державою, при цьому вживати термін "фіксовані" ціни (до речі, Стаття 13, п.1, підпункт 1) Закону передбачає установа фiксованих цiн) [3]; регульованими вважати ціни, граничний розмір яких або їх складових регулюється (встановлюється, обмежується тощо) державою.

Вільні ціни – це ціни, що вільно встановлюються підприємствами або формуються на ринку під впливом попиту та пропозиції на товар (послуги). При використанні вільно встановлюваних цін підприємство самостійно обчислює ціну на свою продукцію, використовуючи такий метод розрахунку, який представляється найбільш прийнятним, виходячи з його цілей.

До вільних цін належать, у першу чергу, біржові ціни. Згідно зі ст.1 Закону України "Про товарну біржу" від 10 грудня 1991 р. №1956-XII, принципом діяльності бірж є застосування вільних (ринкових) цін.

Відповідно до Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України" від 24 червня 2004 року № 1877-IV (Розд.II) держава здійснює регулювання гуртових цін окремих видів агропродовольчих товарів встановлюючи мінімальні та максимальні інтервенційні ціни, як індикатор для здійснення державним оператором аграрного ринку (Аграрним фондом) державних інтервенцій (відповідно, фінансових і товарних) в обсягах, що дозволяють встановити фіксінг (ціну рівноваги) [4] (рис. 2).

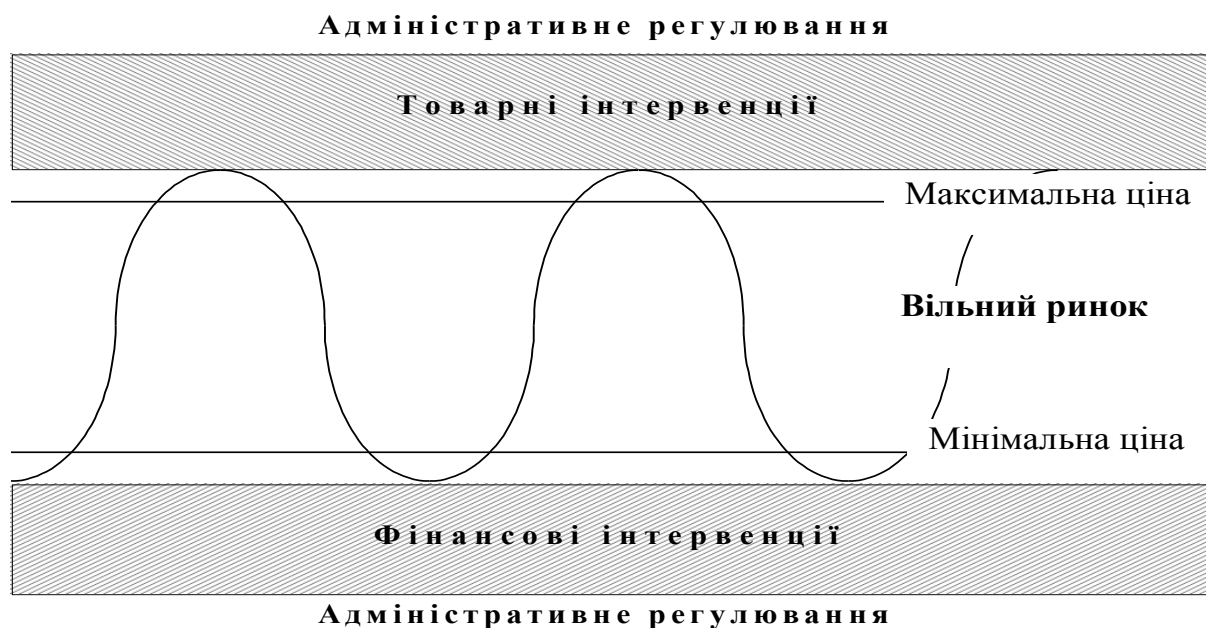

Рис. 2. Схема цінового регулювання ринку агропродовольчої продукції в Україні згідно із Законом України „Про державну підтримку сільського господарства України”

Об'єктами державного цінового регулювання даним законом (п.3.3.3) визнані такі види сільськогосподарської продукції (товарів): пшениця тверда; пшениця м'яка; зерно суміші пшениці та жита (меслин); куку-

рудза; ячмінь; жито озиме; жито ярове; горох; гречка; просо; овес; соя; насіння соняшнику; насіння ріпаку; насіння льону; шишки хмелю; цукор-пісок (буряковий); борошно пшеничне; борошно житнє; м'ясо та субпродукти забійних тварин і птиці; молоко сухе; масло вершкове; олія соняшникова [4].

Згідно із Законом України "Про ціни і ціноутворення" (Стаття 13. Способи державного регулювання цін) державне регулювання цін здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень шляхом встановлення обов'язкових для застосування суб'єктами господарювання фіксованих, граничних цін, граничних рівнів торгівельної надбавки (націнки) та постачальницько-збутової надбавки (постачальницької винагороди), граничних нормативів рентабельності, розміру постачальницької винагороди, розміру доплат, знижок (знижувальних коефіцієнтів), а також запровадження процедури декларування зміни ціни та/або реєстрації ціни [3]. Дані законодавчі положення реалізуються через такий нормативний акт, як Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. № 1548 "Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо врегулювання цін (тарифів)".

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз законодавчого забезпечення регулювання ціноутворення в Україні продемонстрував необхідність продовження дослідження в напрямі осучаснення та напрацювання пропозицій удосконалення впливу держави на цінотворчий процес з метою більш повного врахування умов трансформації ринкового середовища в цілому, що особливо важливо для ринку агропродовольчої продукції.

Список літератури

1. Шпичак О.М. Система організаційно-економічних механізмів функціонування основних агропродовольчих підкомплексів рослинництва України / Шпичак О.М., Боднар О.В., Кобута І.В. ; за ред. академіка УААН О.М. Шпичака. – К. : Нічлава. – 2009. – 406 с.
2. Шпичак О.М. Ціна і ціноутворення на агропродовольчу продукцію : навч. посіб. / О.М. Шпичак, С.А. Стасіневич, О.В. Боднар. – К. : ННЦ ІАЕ. – 2009. – 238 с.
3. Закон України "Про ціни і ціноутворення" № 5006-VI від 21 червня 2012 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
4. Закон України "Про державну підтримку сільського господарства України" № 1877-IV від 24 червня 2004 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

Рассмотрены актуальность и целесообразность совершенствования Закона Украины «О цене и ценообразовании», представлены результаты его новой редакции, классификация методов государствен-

ного регулирования ценообразования, примеры законодательного обеспечения ценообразования на аграрном рынке страны.

Законодательство, цена, ценообразование, государственное регулирование, рынок

We consider the relevance and feasibility of improving the Law of Ukraine "About the price and pricing", presents the results of a new his edition, classification of methods of state pricing regulation, examples of legislative support pricing in the agricultural market.

Legislation, price, pricing, government regulation, market.